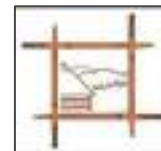

Pakiety turystyczne związane z podkarpacką częścią Szlaku Kultury Wołoskiej

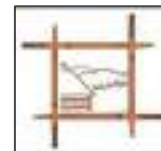
Projekt „Rozwój Szlaku Kultury Wołoskiej w województwie podkarpackim” zrealizowano przy wsparciu finansowym Województwa Podkarpackiego

Pakiety turystyczne związane z podkarpacką częścią Szlaku Kultury Wołoskiej

Spis treści

BESKID NISKI	2
1. U źródeł Ropy czyli Śladami Łukasiewicza – 1 dzień.....	2
2. Tajemnice magurskiej przyrody – 3 dni	7
3. Łemkowszczyzna na dwóch kórkach – 2 dni.....	12
4. Na szlaku nafty, wód i szkła – 3 dni.....	16
5. Beskid Niski sercu bliski – 7 dni.....	21
POGRANICZE BESKIDU NISKIEGO I BIESZCZADÓW	29
6. Wołoskie pogranicze - Wycieczka Ciuchcią do Szlaku Ikon – 1 dzień.....	29
BIESZCZADY I GÓRY SANOCKO-TURCZAŃSKIE	32
7. Pontonem po czekoladę i dreżyną po ciastko – 2 dni	32
8. Tam gdzie nogi poniosą – Tarnica i źródła Sanu – 3 dni	36
9. Bieszczady znane i mniej znane – 3 dni.....	40
10. Na bieszczadzkich kresach – 3 dni	44
11. Bieszczadzkie klimaty – 7 dni	48
12. Rajd skiturowy od schroniska do schroniska – 4 dni	54

BESKID NISKI

1. U źródeł Ropy czyli Śladami Łukasiewicza – 1 dzień

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka krajoznawcza

Czas: pakiet jednodniowy

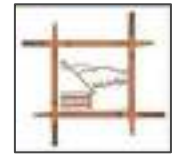
Sposób przemieszczania się: pieszo, autokar lub bus

Odbiorca: seniorzy, rodziny, młodzież, inni

Poziom trudności: łatwy

Co wchodzi w skład pakietu:

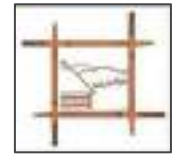
- zwiedzanie Huty szkła artystycznego Sabina;
- spacer po Iwoniczu-Zdroju;
- zwiedzanie Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce;
- spacer po Starówce w Krośnie – wizyta w Muzeum Podkarpackim;
- wizyta w największej w Europie pijalni czekolady w Korczynie lub w Salonie Win Karpackich w Komborni.

Źródło: UMWP, fot. K. Zajczkowski

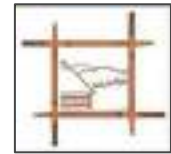
Źródło: UMWP, fot. K. Zajczkowski

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

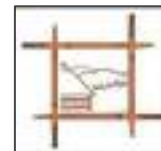

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

Opis miejsc i obiektów:

- Bóbrka – znajduje się tu Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza, na terenie najstarszej na świecie, otwartej w 1854 r. i nadal działającej kopalni ropy naftowej. Jej założycielami byli Ignacy Łukasiewicz, Tytus Trzeciecki i Karol Klobassa-Zrencki. Znajdują się tu m.in. XIX-wieczne kopanki, w których można zobaczyć naturalną ropę naftową oraz wiele unikatowych urządzeń związanych z przemysłem naftowym, rafineryjnym i gazowniczym. Przygotowano również nowoczesne ekspozycje multimedialne;
- Iwonicz-Zdrój – jedno z najstarszych karpaccich uzdrowisk. O walorach jego wód pisał już w XVI w. Wojciech Oczko, nadworny lekarz króla Stefana Batorego. Położenie pośród lasów jodłowo-bukowych, sprzyjający mikroklimat oraz złoża wód leczniczych nadają uzdrowskiego charakteru temu miejscu. Dodatkowym atutem Iwonicza Zdroju jest architektura budynków sanatoryjnych, wyspecjalizowana kadra medyczna oraz długoletnia tradycja lecznicza. Centrum stanowi grupa zabytkowych budynków z XIX i XX wieku. Ze sławnego źródła „Bełkotka” wydobywa się gaz;
- Korczyna – znajduje się tam największa pijalnia czekolady w Europie, którą prowadzi Mistrz Polski Cukierników. W czasie wycieczki uczestnicy zapoznają się m.in. z historią i procesem wytwarzania czekolady, obserwują produkcję czekolady na żywo i degustują różne produkty;
- Krosno – Muzeum Podkarpackie – chlubą muzeum jest wystawa Historia oświetlenia, gdzie głównym trzonem ekspozycji jest jedna z najcenniejszych w Europie i na świecie kolekcji lamp naftowych, pochodzących z różnych wytwórni europejskich i światowych. Oprócz tego w muzeum jest wiele innych stałych i czasowych ekspozycji, np. Szkło podkarpackich hut;
- Rymanów – został założony w XIV w., przy skrzyżowaniu ważnych szlaków handlowych: podkarpackiego i biegnącego przez Jaślicka na Węgry. Cenne zabytki związane ze społecznością żydowską: odremontowana synagoga z XVIII w., cmentarz żydowski z ohelami, w tym cadyka Friedmana. W XIX w. miało tu siedzibę dwóch cadyków (świętych mężów chasydzkich): Menahem Mendel i jego uczeń Cwi Hirsch. W 1898 r. urodził się tutaj Isidor Isaac Rabi, wybitny fizyk amerykański, laureat nagrody Nobla. W Hucie Szklania Artystycznego Sabina można wziąć udział w pokazach;
- Salon Win Karpaccich w Dworze Kombornia - został stworzony w będących świadkami tamtych czasów, zabytkowych piwnicach zespołu dworskiego. Odwiedzając Salon, goście mogą odbyć enologiczną podróż degustując interesujące, reprezentatywne dla danego regionu Karpat wina, w tym także polskie wina. Goście odwiedzający Salon mogą samodzielnie, według swojego wyboru, przez 60 lub 90 minut degustować wszystkie wina otwarte do degustacji lub skorzystać z programu degustacji komentowanych. Jest to jedyne miejsce w Polsce, gdzie można spróbować win z Karpat w formie czasowej w tak znacznej ilości. Ich różnorodność sprawia też, że każdy znajdzie tu coś dla siebie.

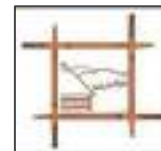
Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarnym Podkarpackie Smaki: najbliższą znajdują się obiekty w Krośnie (Restauracja Hotelu Pałac Polanka, Restauracja Naftaya Hotelu Nafta Krosno, Restauracja Posmakuj Krosno) oraz w Korczynie (Pijalnia Czekolady M. Pelczar Chocolatier).

Inne atrakcje kulinarne:

*Ponadto w sąsiedniej Mszanie znajduje się Rodzinne Gospodarstwo Ekologiczne „Figa”, w którym produkowane są sery kozie, m.in. produkt tradycyjny - „Wołoskie sery kozie”, a w Chyrowej znajduje się **bacówka** (krowy, owce, sery mieszane). W Dukli znajduje się rzemieślniczy browar.*

Źródło: UMWP, fot. T. Poźniak

2. Tajemnice magurskiej przyrody – 3 dni

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka górską pieszo, turystyka krajoznawcza, turystyka przyrodnicza

Czas: pakiet trzydniowy

Sposób przemieszczania się: pieszo, autokar lub bus,

Odbiorca: rodziny, młodzież

Poziom trudności: pakiet dla średniozaawansowanych

Co wchodzi w skład pakietu:

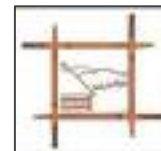
Dzień pierwszy:

- zwiedzanie ekspozycji w Ośrodku Edukacyjno-Muzealnym im. Jana Szafrąńskiego w Krempnej;
- spacer do cmentarza wojskowego z I wojny światowej w Krempnej, zwiedzanie cerkwi;
- wycieczka piesza na górę Wysokie (657 m n.p.m.) - punkt widokowy oraz na teren nieistniejącej wsi Żydowskie.

Źródło: UMWP

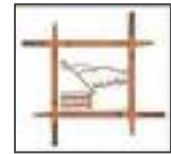

Dzień drugi:

- wycieczka piesza na trasie: Huta Polańska – żółty szlak – niebieski szlak – Baranie (754 m n.p.m.) – żółty szlak – Olchowiec (można wykorzystać ścieżkę przyrodniczo-historyczną Olchowiec);
- w Olchowcu Muzeum Łemkowskie, cerkiew i zabytkowy kamienny most w Olchowcu;
- opcjonalnie spacer do Polan, cerkiew;
- wycieczka do Rodzinnego Gospodarstwo Ekologicznego „Figa”, w którym produkowane są sery kozie, m.in. produkt tradycyjny - „Wołoskie sery kozie” – degustacja.

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

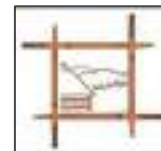

Źródło: UMWP, fot. K. Zajczkowski

Dzień trzeci:

- zajęcia dydaktyczne w terenie w oparciu o zaplecze Magurskiego Parku Narodowego (np. rozpoznawanie roślin, rozpoznawanie tropów zwierząt);
- ognisko z poczęstunkiem, w tym degustacja lokalnych serów.

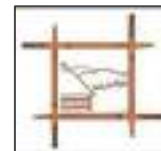
Źródło: fot. A. Krzykwa

Źródło: fot. A. Krzykwa

Opis miejsc i obiektów:

- **Krempna – cerkiew greckokatolicka pw. Śś Kosmy i Damiana z XVIII w. z kompletnym rokokowym ikonostasem z 1835 r;**
- Krempna – cmentarz wojenny z I wojny światowej, jedno z ciekawszych dzieł Dušana Jurkoviča;
- Krempna - Ośrodek Edukacyjno-Muzealny im. Jana Szafrąńskiego to miejsce, w którym można zapoznać się z dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym całego regionu. Prezentowana ekspozycja zachęca do odkrywania przyrody i szerszego jej poznania. Można tam zobaczyć multimedialny spektakl przyrodniczy. Zwiedzający mają też możliwość samodzielnego odkrywania przyrody za pomocą wielu zmysłów;
- Magurski Park Narodowy - Park rozpoczął swoją działalność 1 stycznia 1995 roku. W jego granicach znalazł się reprezentatywny fragment Beskidu Niskiego z najlepiej zachowaną szatą roślinną i fauną. Jest on położony w strefie przejściowej między Karpatami Zachodnimi i Wschodnimi. Na jego terenie krzyżują się korytarze ekologiczne. Gatunki górskie wschodnio- i zachodniokarpackie migrujące w przeciwnych kierunkach wzdłuż grzbietu Karpat napotykać na terenie Parku gatunki niżowe wchodzące w obniżenie Beskidu Niskiego. Takie nakładanie się różnych elementów geograficznych flory i fauny nadaje szacie roślinnej i faunie MPN swoisty i odmienny charakter;

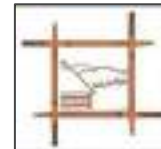

- **Olchowiec** – dawna łemkowska wieś nad potokiem Wilsznia, gdzie znajduje się cerkiew greckokatolicka pw. Przeniesienia Relikwii św. Mikołaja z 1932 r., prowadzi do niej unikatowy kamienny mostek. Znajduje się tam kilka drewnianych tradycyjnych chatup łemkowskich;
- **Olchowiec** - w starej chyży, z inicjatywy wyjątkowej postaci – Tadeusza Kiełbasińskiego, funkcjonuje **Muzeum łemkowskie**. Zbiory obejmują eksponaty kultury łemkowskiej i huculskiej: stroje, modele cerkiewek i sprzęty gospodarstwa domowego, przedmioty związane z zajęciami rolniczymi i pasterskimi oraz pozarolniczymi, a także zbiory bibliograficzne dotyczące łemkowszczyzny i Huculszczyzny, liczące ponad 4 tys. pozycji;
- **Polany** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Jana Złotoustego z początku XX w. Jest niezwykła na łemkowszczyźnie, ponieważ jest to okazała, murowana budowla na planie krzyża greckiego z ogromną kopułą centralną, wzorowana na cerkwiach kijowskich. Miejsce to jest znane z głośnego w latach powojennych sporu o świątynię między miejscowymi wiernymi prawosławnymi a katolikami;
- **Żydowskie** – **nieistniejąca obecnie wieś łemkowska** z XVI w., znajduje się tam cerkwisko i stary cmentarz z kamiennymi nagrobkami

Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarnym Podkarpackie Smaki: najbliżej znajdują się obiekty w Krośnie (Restauracja Hotelu Pałac Polanka, Restauracja Naftaya Hotelu Nafta Krosno, Restauracja Posmakuj Krosno) oraz w Korczynie (Pijalnia Czekolady M. Pelczar Chocolatier).

Inne atrakcje kulinarne:

Ponadto w sąsiedniej Mszanie znajduje się Rodzinne Gospodarstwo Ekologiczne „Figa”, w którym produkowane są sery kozie, m.in. produkt tradycyjny - „**Wołoskie sery kozie**”.

3. Łemkowszczyzna na dwóch kółkach – 2 dni

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka rowerowa, turystyka krajoznawcza

Czas: pakiet weekendowy

Sposób przemieszczania się: rower, autokar lub bus

Odbiorca: seniorzy, rodziny, młodzież

Poziom trudności: pakiet dla średniozaawansowanych

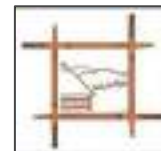
Co wchodzi w skład pakietu:

Dzień pierwszy: wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem wszystkich lub wybranych obiektów na trasie: Krempna – Żydowskie – Ożenna – Grab – Świątkowa Mała – Kotań – Krempna (ok. 31 km).

Dzień drugi: wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem wszystkich lub wybranych obiektów na trasie: Krempna – Polany (opcjonalnie) – Myscowa – Kąty – Desznica – Świątkowa Wielka – Kotań – Krempna (ok. 30-36 km).

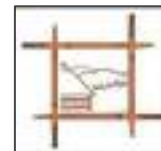
Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

Źródło: UMWP, fot. T. Poźniak

Opis miejsc i obiektów:

- *Desznica* – dawna łemkowska wieś lokowana w XVI w. na prawie wołoskim, murowana cerkiew p.w. św. Dymitra z XVIII w., cmentarz wojenny z I wojny światowej; z Desznicy pochodził greckokatolicki kardynał Sylwester Sembratowicz – metropolita halicki;
- Grab – jedna z najstarszych wsi na tym terenie, powstała już w XV w., przebiegał tędy ważny szlak handlowy. W XVIII w, nieopodal wsi znajdował się obóz konfederatów barskich. W Grabiu i sąsiedniej Ożennej znajdują się też cmentarze wojenne z I wojny światowej;
- Kąty – były najdalej wysuniętą w dolinie Wisłoki miejscowością polską; na Grzywackiej Górze znajduje się punkt widokowy;
- *Kotań* – drewniana cerkiew pw. św. Kosmy i Damiana z XVIII/XIX w., jedna z piękniejszych na łemkowszczyźnie, niekiedy uznawana za najbardziej typowy przykład architektury łemkowskiej;
- *Krempna* – cerkiew greckokatolicka pw. św. Kosmy i Damiana z XVIII w. z kompletnym rokokowym ikonostasem z 1835 r.;
- Krempna – cmentarz wojenny z I wojny światowej, jedno z ciekawszych dzieł Dušana Jurkoviča;
- Krempna - Ośrodek Edukacyjno-Muzealny im. Jana Szafrąńskiego to miejsce, w którym można zapoznać się z dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym całego regionu. Prezentowana ekspozycja zachęca do odkrywania przyrody i szerszego jej

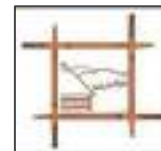

- poznania. Można tam zobaczyć multimedialny spektakl przyrodniczy. Zwiedzający mają też możliwość samodzielnego odkrywania przyrody za pomocą wielu zmysłów;
- Magurski Park Narodowy - rozpoczął swoją działalność 1 stycznia 1995 roku. W jego granicach znalazł się reprezentatywny fragment Beskidu Niskiego z najlepiej zachowaną szatą roślinną i fauną. Jest on położony w strefie przejściowej między Karpatami Zachodnimi i Wschodnimi. Na jego terenie krzyżują się korytarze ekologiczne. Gatunki górskie wschodnio i zachodnio karpackie migrujące w przeciwnych kierunkach wzdłuż grzbietu Karpat napotykają na terenie Parku gatunki niżowe wchodzące w obniżenie Beskidu Niskiego. Takie nakładanie się różnych elementów geograficznych flory i fauny nadaje szacie roślinnej i faunie MPN swoisty i odmienny charakter;
  - *Myscowa – murowana cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy z XVIII w.;*
  - *Polany – cerkiew greckokatolicka pw. św. Jana Złotoustego z początku XX w. Jest niezwykła na łemkowszczyźnie, ponieważ jest to okazała, murowana budowla na planie krzyża greckiego z ogromną kopułą centralną, wzorowana na cerkwiach kijowskich. Miejsce to jest znane z głośnego w latach powojennych sporu o świątynię między miejscowymi wiernymi prawosławnymi a katolikami;*
  - *Świątkowa Mała – drewniana cerkiew pw. św. Michała Archanioła z XVIII w. z cennymi ikonami i stary łemkowski cmentarz;*
  - *Świątkowa Wielka – drewniana cerkiew pw. św. Michała Archanioła z XVIII w. z bogato zdobionym wnętrzem i stary łemkowski cmentarz;*
  - *Żydowskie – nieistniejąca obecnie wieś łemkowska z XVI w., znajduje się tam cerkwisko i stary cmentarz z kamiennymi nagrobkami.*

Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarnym Podkarpackie Smaki: najbliżej znajdują się obiekty w Krośnie (Restauracja Hotelu Pałac Polanka, Restauracja Naftaya Hotelu Nafta Krosno, Restauracja Posmakuj Krosno) oraz w Korczynie (Pijalnia Czekolady M. Pelczar Chocolatier).

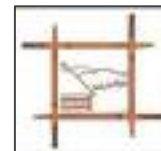
Inne atrakcje kulinarne:

Ponadto w sąsiedniej Mszanie znajduje się Rodzinne Gospodarstwo Ekologiczne „Figa”, w którym produkowane są sery kozie, m.in. produkt tradycyjny - „Wołoskie sery kozie”.

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

4. Na szlaku nafty, wód i szkła – 3 dni

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka krajoznawcza

Czas: pakiet trzydniowy

Sposób przemieszczania się: samochód, bus lub autokar

Odbiorca: seniorzy, rodziny, dzieci i młodzież

Poziom trudności: łatwy

Co wchodzi w skład pakietu:

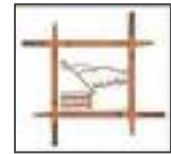
Dzień pierwszy:

- spacer po Iwoniczu-Zdroju i Rymanowie-Zdroju (możliwe przejście szlakiem czerwonym między uzdrowiskami);
- cerkiew w Bałuciance;
- popołudniowy relaks nad Wisłokiem w Rudawce Rymanowskiej.

Źródło: UMWP, fot. T. Poźniak

Dzień drugi:

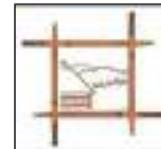
- huta szkła w Rymanowie;
- Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. I. Łukasiewicza w Bóbrce;
- zabytki Dukli (możliwy spacer do Złotej Studzienki).

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

Dzień trzeci:

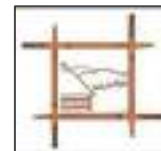
- Centrum Dziedzictwa Szkła w Krośnie;
- Muzeum Podkarpackie w Krośnie;
- spacer po Starówce krośnieńskiej;
- Dwór Kombornia – Salon Win Karpackich;
- wizyta w pijalni czekolady w Korczynie.

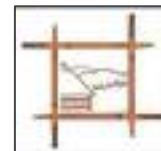
Źródło: UMWP

Opis miejsc i obiektów:

- **Bałucianka** – wieś lokowana w XV w. na prawie wołoskim, była znana z wyrobu figur z drewna, znajduje się tu **jedna z najstarszych zachowanych na Łemkowszczyźnie - cerkiew** pw. Wniebowzięcia NMP z XVII w.;
- Bóbrka – znajduje się tu Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza, na terenie najstarszej na świecie, otwartej w 1854 r. i nadal działającej kopalni ropy naftowej. Jej założycielami byli Ignacy Łukasiewicz, Tytus Trzeciecki i Karol Klobassa-Zrencki. Znajdują się tu m.in. XIX-wieczne kopanki, w których można zobaczyć naturalną ropę naftową oraz wiele unikatowych urządzeń związanych z przemysłem naftowym, rafineryjnym i gazowniczym. Przygotowano również nowoczesne ekspozycje multimedialne;
- Dukla – jedna z najatrakcyjniejszych turystycznie miejscowości Beskidu Niskiego. W późnobarokowym pałacu Mniszchów mieści się Muzeum Historyczne z ekspozycją poświęconą Operacji Dukielsko-Preszowskiej, organizowane są tam również liczne wystawy czasowe poświęcone historii regionu. Kościół i klasztor bernardynów z relikwiami św. Jana z Dukli. Cmentarze wojenne z I i II wojny światowej. Ruiny synagogi i cmentarze żydowskie. W miejscowym browarze można wziąć udział w pokazach warzenia piwa;

- Iwonicz-Zdrój – jedno z najstarszych karpaccich uzdrowisk. O walorach jego wód pisał już w XVI w. Wojciech Oczko, nadworny lekarz króla Stefana Batorego. Położenie pośród lasów jodłowo–bukowych, sprzyjający mikroklimat oraz złoża wód leczniczych nadają uzdrowiskowego charakteru temu miejscu. Dodatkowym atutem Iwonicza Zdroju jest architektura budynków sanatoryjnych, wyspecjalizowana kadra medyczna oraz długoletnia tradycja lecznicza. Centrum stanowi grupa zabytkowych budynków z XIX i XX wieku. Ze sławnego źródła „Bełkotka” wydobywa się gaz;
- Korczyna – znajduje się tam największa pijalnia czekolady w Europie, którą prowadzi Mistrz Polski Cukierników. W czasie wycieczki uczestnicy zapoznają się m.in. z historią i procesem wytwarzania czekolady, obserwują produkcję czekolady na żywo i degustują różne produkty;
- Krosno – Centrum Dziedzictwa Szkła - Dzięki zdobyczom współczesnego muzealnictwa i nowoczesnym technikom, Centrum Dziedzictwa Szkła nie tylko opowiada o historii znanego od dziesięcioleci w Polsce i na świecie krośnieńskiego szkła, ale także ją tworzy. Najważniejszymi atrakcjami Centrum są interaktywne pokazy produkcji i zdobienia szkła, w których turyści mogą brać czynny udział. Ponadto w Centrum można się zapoznać z ekspozycjami prezentującymi zarówno szkło artystyczne, wykonane przez najlepszych polskich twórców, oraz użytkowe – wspaniałe przykłady najwyższego kunsztu wzornictwa użytkowego;
- Krosno – Muzeum Podkarpackie – chlubą muzeum jest wystawa Historia oświetlenia, gdzie głównym trzonem ekspozycji jest jedna z najcenniejszych w Europie i na świecie kolekcji lamp naftowych, pochodzących z różnych wytwórni europejskich i światowych. Oprócz tego w muzeum jest wiele innych stałych i czasowych ekspozycji, np. Szkło podkarpackich hut;
- Rudawka Rymanowska – na terenie dawnej wsi łemkowskiej, głębokim, sięgającym 40 metrów jarem płynie Wisłok. Jedną z jego ścian, tzw. ściana Olzy to największa w polskich Karpatach odkrywka łupków menilitowych;
- Rymanów – został założony w XIV w., przy skrzyżowaniu ważnych szlaków handlowych: podkarpackiego i biegnącego przez Jaśliska na Węgry. Cenne zabytki związane ze społecznością żydowską: odremontowana synagoga z XVIII w., cmentarz żydowski z ohelami, w tym cadyka Friedmana. W XIX w. miało tu siedzibę dwóch cadyków (świętych mężów chasydzkich): Menahem Mendel i jego uczeń Cwi Hirsch. W 1898 r. urodził się tutaj Isidor Isaac Rabi, wybitny fizyk amerykański, laureat nagrody Nobla. W Hucie Szkła Artystycznego Sabina można wziąć udział w pokazach;
- Rymanów-Zdrój – to kurort o rzadko spotykanym w naszym kraju klimacie, który wykazuje zarówno cechy klimatu górskiego, jak i morskiego. Poza klimatem, w leczeniu kuracjuszy uzdrowisko Rymanów wykorzystuje również borowinę i wody lecznicze. W uzdrowisku znajduje się kilka zabytkowych sanatoriów i pensjonatów;
- Salon Win Karpaccich w Dworze Kombornia - został stworzony w będących świadkami tamtych czasów, zabytkowych piwnicach zespołu dworskiego. Odwiedzając Salon, goście mogą odbyć enologiczną podróż degustując interesujące, reprezentatywne dla danego regionu Karpat wina, w tym także polskie wina. Goście odwiedzający Salon mogą samodzielnie, według swojego wyboru, przez 60 lub 90

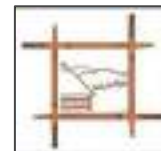
minut degustować wszystkie wina otwarte do degustacji lub skorzystać z programu degustacji komentowanych. Jest to jedyne miejsce w Polsce, gdzie można spróbować win z Karpat w formie czasowej w tak znacznej ilości. Ich różnorodność sprawia też, że każdy znajdzie tu coś dla siebie.

Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarnym Podkarpackie Smaki: najbliżej znajdują się obiekty w Krośnie (Restauracja Hotelu Pałac Polanka, Restauracja Naftaya Hotelu Nafta Krosno, Restauracja Posmakuj Krosno) oraz w Korczynie (Pijalnia Czekolady M. Pelczar Chocolatier).

Inne atrakcje kulinarne: *Ponadto w sąsiedniej Mszanie znajduje się Rodzinne Gospodarstwo Ekologiczne „Figa”, w którym produkowane są sery kozie, m.in. produkt tradycyjny - „Wołoskie sery kozie”, a w Chyrowej znajduje się **bacówka** (krowy, owce, sery mieszane). W Dukli znajduje się rzemieślniczy browar.*

Źródło: fot. K. Szpara

5. Beskid Niski sercu bliski – 7 dni

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka aktywna (piesza i rowerowa), turystyka krajoznawcza

Czas: pakiet tygodniowy

Sposób przemieszczania się: samochód lub autokar, pieszo, rower

Odbiorca: seniorzy, rodziny, młodzież

Poziom trudności: pakiet dla średniozaawansowanych

Co wchodzi w skład pakietu:

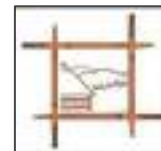
Dzień pierwszy:

- zwiedzanie ekspozycji w Ośrodku Edukacyjno-Muzealnym im. Jana Szafrąńskiego w Krempnej;
- spacer do cmentarza wojskowego z I wojny światowej w Krempnej, zwiedzanie cerkwi;
- wycieczka piesza na górę Wysokie (657 m n.p.m.) (punkt widokowy) oraz na teren nieistniejącej wsi Żydowskie.

Źródło: UMWP, fot. K. Zajęczkowski

Dzień drugi:

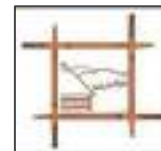

- wycieczka piesza na trasie: Huta Polańska – żółty szlak – niebieski szlak – Baranie (754 m n.p.m.) – żółty szlak – Olchowiec (można wykorzystać ścieżkę przyrodniczo-histeryczną Olchowiec);
- w Olchowcu Muzeum Łemkowskie, cerkiew i zabytkowy kamienny most w Olchowcu;
- opcjonalnie spacer do Polan, cerkiew.

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

Dzień trzeci: wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem wszystkich lub wybranych obiektów na trasie: Krempna – Żydowskie – Ożenna – Grab – Świątkowa Mała – Kotań – Krempna (ok. 31 km).

Dzień czwarty: wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem wszystkich lub wybranych obiektów na trasie: Krempna – Polany (opcjonalnie) – Myscowa – Kąty – Desznica – Świątkowa Wielka – Kotań – Krempna (ok. 30-36 km).

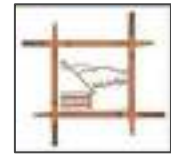

Źródło: UMWP, fot. T. Poźniak

Dzień piąty:

- spacer po Iwoniczu-Zdroju i Rymanowie-Zdroju (możliwe przejście szlakiem czerwonym między uzdrowiskami);
- cerkiew w Bałuciance;
- popołudniowy relaks nad Wisłokiem w Rudawce Rymanowskiej.

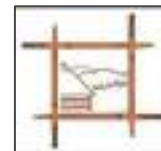
Źródło: UMWP, fot. K. Zajczkowski

Dzień szósty:

- huta szkła w Rymanowie;
- Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. I. Łukasiewicza w Bóbrce;
- zabytki Dukli (możliwy spacer do Złotej Studzienki).

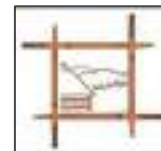
Dzień siódmy:

- Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej;
- Daliowa – warsztaty rękodziela artystycznego lub wieczór pieśni łemkowskich.

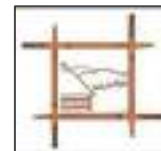

Opis miejsc i obiektów:

- **Bałucianka – wieś lokowana w XV w. na prawie wołoskim**, była znana z wyrobu figur z drewna, znajduje się tu **jedna z najstarszych zachowanych na Łemkowszczyźnie - cerkiew** pw. Wniebowzięcia NMP z XVII w.;
- Bóbrka – znajduje się tu Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza, na terenie najstarszej na świecie, otwartej w 1854 r. i nadal działającej kopalni ropy naftowej. Jej założycielami byli Ignacy Łukasiewicz, Tytus Trzeciecki i Karol Klobassa-Zrencki. Znajdują się tu m.in. XIX wieczne kopanki, w których można zobaczyć naturalną ropę naftową oraz wiele unikatowych urządzeń związanych z przemysłem naftowym, rafineryjnym i gazowniczym. Przygotowano również nowoczesne ekspozycje multimedialne;
- **Daliowa – drewniana cerkiew greckokatolicka** z 1933 r., interesujące gospodarstwo agroturystyczne Siedlisko „Zakucie”, w którym można wziąć udział w **warsztatach rękodzieła artystycznego lub wieczorze pieśni łemkowskich**;
- **Desznica – dawna łemkowska wieś lokowana w XVI w. na prawie wołoskim, murowana cerkiew p.w. św. Dymitra z XVIII w., cmentarz wojenny z I wojny światowej, z Desznicy pochodził greckokatolicki kardynał Sylwester Sembratowicz – metropolita halicki**;
- Dukla – jedna z najatrakcyjniejszych turystycznie miejscowości Beskidu Niskiego. W późnobarokowym pałacu Mniszchów mieści się Muzeum Historyczne z ekspozycją poświęconą Operacji Dukielsko-Preszowskiej, organizowane są tu również liczne wystawy czasowe poświęcone historii regionu. Kościół i klasztor bernardynów z relikwiami św. Jana z Dukli. Cmentarze wojenne z I i II wojny światowej. Ruiny synagogi i cmentarze żydowskie. W miejscowym browarze można wziąć udział w pokazach warzenia piwa;
- Grab – jedna z najstarszych wsi na tym terenie, powstała już w XV w., przebiegał tędy ważny szlak handlowy. W XVIII w, nieopodal wsi znajdował się obóz konfederatów barskich. W Grabiu i sąsiedniej Ożennej znajdują się też cmentarze wojenne z I wojny światowej;
- Huta Polańska – nieistniejąca obecnie wieś u stóp pasma granicznego. Niegdyś istniała tu huta szkła. Była to enklawa polska w rusińskim otoczeniu. W czasie II wojny światowej była ważnym punktem etapowym dla kurierów;
- Iwonicz-Zdrój – jedno z najstarszych karpaccich uzdrowisk. O walorach jego wód pisał już w XVI w. Wojciech Oczko, nadworny lekarz króla Stefana Batorego. Położenie pośród lasów jodłowo-bukowych, sprzyjający mikroklimat oraz złoża wód leczniczych nadają uzdrowskiego charakteru temu miejscu. Dodatkowym atutem Iwonicza Zdroju jest architektura budynków sanatoryjnych, wyspecjalizowana kadra medyczna oraz długoletnia tradycja lecznicza. Centrum stanowi grupa zabytkowych budynków z XIX i XX wieku. Ze sławnego źródła „Bełkotka” wydobywa się gaz;
- Kąty – były najdalej wysuniętą w dolinie Wisłoki miejscowością polską, punkt widokowy na Grzywackiej Górze;

- **Kotań – drewniana cerkiew pw. śś. Kosmy i Damiana z XVIII/XIX w., jedna z piękniejszych na łemkowszczyźnie, niekiedy uznawana za najbardziej typowy przykład architektury łemkowskiej;**
- **Krempna – cerkiew greckokatolicka pw. śś Kosmy i Damiana z XVIII w. z kompletnym rokokowym ikonostasem z 1835 r.;**
- Krempna – cmentarz wojenny z I wojny światowej, jedno z ciekawszych dzieł Dušana Jurkoviča;
- Krempna - Ośrodek Edukacyjno-Muzealny im. Jana Szafrąńskiego to miejsce, w którym można zapoznać się z dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym całego regionu. Prezentowana ekspozycja zachęca do odkrywania przyrody i szerszego jej poznania. Można tam zobaczyć multimedialny spektakl przyrodniczy. Zwiedzający mają też możliwość samodzielnego odkrywania przyrody za pomocą wielu zmysłów;
- Magurski Park Narodowy - rozpoczął swoją działalność 1 stycznia 1995 roku. W jego granicach znalazł się reprezentatywny fragment Beskidu Niskiego z najlepiej zachowaną szatą roślinną i fauną. Jest on położony w strefie przejściowej między Karpatami Zachodnimi i Wschodnimi. Na jego terenie krzyżują się korytarze ekologiczne. Gatunki górskie wschodnio- i zachodniokarpackie migrujące w przeciwnych kierunkach wzdłuż grzbietu Karpat napotykać na terenie Parku gatunki niżowe wchodzące w obniżenie Beskidu Niskiego. Takie nakładanie się różnych elementów geograficznych flory i fauny nadaje szacie roślinnej i faunie MPN swoisty i odmienny charakter;
- **Myscowa – murowana cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy z XVIII w.;**
- **Olchowiec – dawna łemkowska wieś nad potokiem Wilsznia, gdzie znajduje się cerkiew greckokatolicka pw. Przeniesienia Relikwi św. Mikołaja z 1932 r., prowadzi do niej unikatowy kamienny mostek. Znajduje się tam kilka drewnianych tradycyjnych chałup łemkowskich;**
- **Olchowiec - w starej chyży, z inicjatywy wyjątkowej postaci – Tadeusza Kiełbasińskiego, funkcjonuje Muzeum Łemkowskie. Zbiory obejmują eksponaty kultury łemkowskiej i huculskiej: stroje, modele cerkiewek i sprzęty gospodarstwa domowego, przedmioty związane z zajęciami rolniczymi i pasterskimi oraz pozarolniczymi, a także zbiory bibliograficzne dotyczące łemkowszczyzny i Huculszczyzny, liczące ponad 4 tys. pozycji;**
- **Polany – cerkiew greckokatolicka pw. św. Jana Złotoustego z początku XX w. Jest niezwykła na łemkowszczyźnie, ponieważ jest to okazała, murowana budowla na planie krzyża greckiego z ogromną kopułą centralną, wzorowana na cerkwiach kijowskich. Miejsce to jest znane z głośnego w latach powojennych sporu o świątynię między miejscowymi wiernymi prawosławnymi a katolikami;**
- Rudawka Rymanowska – na terenie dawnej wsi łemkowskiej, głębokim, sięgającym 40 metrów jarem płynie Wisłok. Jedną z jego ścian, tzw. ściana Olzy to największa w polskich Karpatach odkrywka łupków menilitowych;
- Rymanów – został założony w XIV w., przy skrzyżowaniu ważnych szlaków handlowych: podkarpackiego i biegnącego przez Jaślicka na Węgry. Cenne zabytki związane ze społecznością żydowską: odremontowana synagoga z XVIII w., cmentarz

żydowski z ohelami, w tym cadyka Friedmana. W XIX w. miało tu siedzibę dwóch cadyków (świętych mężów chasydzkich): Menahem Mendel i jego uczeń Cwi Hirsch. W 1898 r. urodził się tutaj Isidor Isaac Rabi, wybitny fizyk amerykański, laureat nagrody Nobla. W Hucie Szkła Artystycznego Sabina można wziąć udział w pokazach;

- Rymanów-Zdrój – to kurort o rzadko spotykanym w naszym kraju klimacie, który wykazuje zarówno cechy klimatu górskiego, jak i morskiego. Poza klimatem, w leczeniu kuracjuszy uzdrowisko Rymanów wykorzystuje również borowinę i wody lecznicze. W uzdrowisku znajduje się kilka zabytkowych sanatoriów i pensjonatów;
- **Świątkowa Mała – drewniana cerkiew pw. św. Michała Archanioła z XVIII w. z cennymi ikonami i stary łemkowski cmentarz;**
- **Świątkowa Wielka – drewniana cerkiew pw. św. Michała Archanioła z XVIII w. z bogato zdobionym wnętrzem i stary łemkowski cmentarz;**
- **Zydranowa – Muzeum Kultury Łemkowskiej obejmujące interesującą ekspozycję etnograficzno-historyczną, prowadzone przez Łemków;**
- **Żydowskie – nieistniejąca obecnie wieś łemkowska z XVI w., znajduje się tam cerkiewko i stary cmentarz z kamiennymi nagrobkami.**

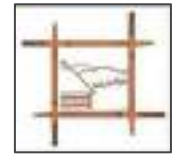
Imprezy:

- **Zydranowa (30-31 lipca 2022 r.) – tradycyjne łemkowskie święto „Od Rusal do Jana”, z udziałem zespołów folklorystycznych z Polski, Słowacji i Ukrainy.**

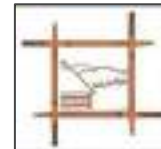
Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarным Podkarpackie Smaki: najbliższymi znajdują się obiekty w Krośnie (Restauracja Hotelu Pałac Polanka, Restauracja Naftaya Hotelu Nafta Krosno, Restauracja Posmakuj Krosno) oraz w Korczynie (Pijalnia Czekolady M. Pelczar Chocolatier).

Inne atrakcje kulinarne:

Ponadto w sąsiedniej Mszanie znajduje się Rodzinne Gospodarstwo Ekologiczne „Figa”, w którym produkowane są sery kozie, m.in. produkt tradycyjny - „**Wołoskie sery kozie**”, a w Chyrowej znajduje się **bacówka** (krowy, owce, sery mieszane). W Dukli znajduje się rzemieślniczy browar.

Źródło: fot. A. Krzykwa

POGRANICZE BESKIDU NISKIEGO I BIESZCZADÓW

6. Wołoskie pogranicze - Wycieczka Ciuchcią do Szlaku Ikon – 1 dzień

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka krajoznawcza,

Czas: pakiet jednodniowy

Sposób przemieszczania się: autokar lub bus, Bieszczadzka Kolejka Leśna,

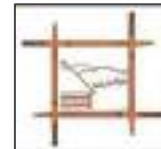
Odbiorca: seniorzy, rodziny, dzieci

Poziom trudności: łatwy

W Bieszczadach warto odbyć wędrówkę po połoninach, odpocząć nad jeziorem, ale także warto poznać ich kulturę. Najcenniejszą kulturowo częścią Bieszczadów są ich obrzeża – czyli właśnie dolina rzeki Osławy. W dolinie drugiej co do wielkości rzeki przepływającej przez Bieszczady znajduje się najwięcej cerkiewek, w których do dziś modlą się greckokatolicy i prawosławni mieszkańcy Bieszczadów. Warto poznać tę ciekawą wschodnią tradycję, piękne pisane ikony i kryte niezwykłymi kopułami drewniane świątynie. Naszą przygodę zaczniemy od ponad 100-letniej Bieszczadzkiej Ciuchci, zapoznamy się z tradycjami pasterskimi w Osławicy, a także zobaczymy kilka drewnianych cerkiewek.

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

Co wchodzi w skład pakietu:

- przejazd Bieszczadzką Ciuchcią;
- wizyta na największym wypasie owiec w Oślawicy;
- ognisko z bacą wołoskim;
- zwiedzanie Komańczy - cerkwie, murale (granica Karpat Wschodnich) i inne atrakcje;
- zwiedzanie cerkwi Szlaku Ikon Doliny Oślawy.

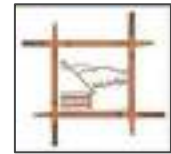
Opis miejsc i obiektów:

- **Komańcza – wieś założona w XVI w. na prawie wołoskim.** Po II wojnie światowej pozostała znacznym skupiskiem ludności łemkowskiej, ponieważ rodziny kolejarzy i leśników uniknęły wysiedlenia. We wsi znajdują się **dwie cerkwie**. Jedna greckokatolicka, częściowo drewniana na dużej murowanej podstawie udającej fundament, a druga jest **repliką zniszczonej w czasie pożaru cerkwi parafialnej pw. Opieki Matki Bożej – jednej z trzech zachowanych cerkwi typu tzw. wschodniołemkowskiego**. W klasztorze sióstr nazaretanek był internowany kardynał Stefan Wyszyński. W miejscowości murale podkreślające położenie miejscowości na granicy między Karpatami Zachodnimi a Karpatami Wschodnimi. Wyznakowano tu interesującą ścieżkę przyrodniczo-historyczną biegnącą na terenie miejscowości i okolicznych wzgórz;
- **Oślawica – dawna wieś lokowana w XVI w. na prawie wołoskim. Obecnie znana m.in. z kultywowania tradycji pasterskich. W bacówce u Franosa produkowane są sery w wielu odmianach. Jesienią organizowany jest uroczysty redyk jesienny – osod;**
- **Turzańsk – wieś lokowana na prawie wołoskim w XVI w. drewniana cerkiew parafialna pw. św. Michała Archanioła z 1803 r. jest jedną z dwóch zachowanych w oryginale cerkwi typu wschodniołemkowskiego. Wraz z grupą innych cerkwi w Polsce i na Ukrainie, w 2013 r. została wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO;**

Imprezy:

- **Spotkania na pasterskim szlaku – Osod w Oślawicy (1 października 2022 r.),** podczas którego m.in.: nawoływanie trąbity do przybycia owiec, przepęd owiec, kapele i zespoły folkowe, poczęstunek i inne atrakcje;
- **Święto Kultury Nad Oślawą (13-14 sierpnia 2022 r.)** – wydarzenie organizowane od 1992 r. w Mokrem. Na program składają się **elementy kultury pogranicza regionalnych grup Łemków, Bojków oraz kultura Ukraińców.**

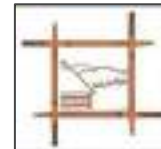
Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarным Podkarpackie Smaki: najbliższe znajdują się obiekty w Cisnej (Karczma Karnasów) i w Dołżycy (Restauracja Hotelu Solny) oraz w Sanoku (Karczma Jadło Karpackie, Restauracja NoBo, Restauracja Proziakownia) i w Lesku (Hotel Restauracja Szalców, Kawiarnia-Cukiernia „Słodki Domek”).

Inne atrakcje kulinarne:

Ponadto warto odwiedzić sąsiednie miejscowości: *Maniów („U Jankesa” - sery kozie)*, *Morochów (gospodarstwo Lalka – sery owcze)*, *Serednie Wielkie (sery owcze)*.

BIESZCZADY I GÓRY SANOCKO-TURCZAŃSKIE

7. Pontonem po czekoladę i dreżyną po ciastko – 2 dni

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka aktywna – wodna, turystyka krajoznawcza

Czas: pakiet weekendowy

Sposób przemieszczania się: ponton, pieszo, dreżyna rowerowa, autokar lub bus,

Odbiorca: rodziny, dzieci i młodzież

Poziom trudności: łatwy

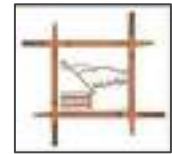
Co wchodzi w skład pakietu:

Dzień pierwszy:

- spływ pontonami na Sanie;
- zwiedzanie Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku;
- degustacja w Pijalni Czekolady w Sanoku;
- wycieczka do ruin zamku na górze Sobień.

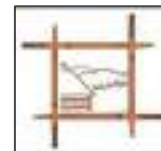
Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

Dzień drugi:

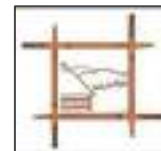
- Uherce Mineralne – Bieszczadzka Szkoła Rzemiosła;
- Uherce Mineralne – Bieszczadzkie Drezyny Rowerowe;
- słodkości Słodkiego Domku w Lesku;
- Bezmiechowa Górna – ośrodek szybowcowy.

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

Opis miejsc i obiektów:

- Bezmiechowa Górna – w okresie II Rzeczypospolitej utworzono tam ośrodek szybowcowy i szkołę szybowcową Aeroklubu Lwowskiego, gdzie ustanowiono kilka rekordów lotniczych. Obecnie jest to Akademicki Ośrodek Szybowcowy Politechniki rzeszowskiej im. Tadeusza Góry;
- San – jest najważniejszą rzeką Bieszczadów i największym karpackim dopływem Wisły. Ma swoje źródła w rejonie przełęczy Użockiej, a w górnym odcinku jest rzeką graniczną między Polską a Ukrainą. Wody Sanu zostały spiętrzone zaporami tworząc Jezioro Solińskie i Jezioro Myczkowskie;
- **Sanok – Muzeum Historyczne** – znajduje się w murach dawnego zamku. Muzeum jest znane z **jednej z najcenniejszych w Polsce kolekcji ikon oraz Galerii Zdzisława Beksińskiego**. Ponadto znajdują się tu m.in. zbiory ceramiki pokuckiej i militariów;
- Sanok – to główny ośrodek przemysłowy, handlowy i węzeł komunikacyjny regionu. Już od IX wieku istniał tu gród, a najstarsza wzmianka o Sanoku pochodzi z 1150 r. Zachował się średniowieczny układ urbanistyczny i wiele cennych zabytków, w tym m.in. **murowana cerkiew pw. Trójcy Św. z XVIII w, obecnie prawosławna cerkiew katedralna dla diecezji przemysko-nowosądeckiej**. Cenne zbiory zgromadzono w Muzeum Historycznym oraz w **Muzeum Budownictwa Ludowego**;
- **Sanok – Muzeum Budownictwa Ludowego** – na 38 ha powierzchni, w naturalnych formach ukształtowania terenu wyeksponowano ponad 120 obiektów drewnianych, charakterystycznych dla poszczególnych krain etnograficznych na obszarze południowo-wschodniej Polski, w tym Bojkowszczyzny i Łemkowszczyzny. Jest to największy w Polsce i jeden z największych w Europie tego typu obiektów;

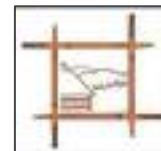

- Uherce Mineralne - Bieszczadzka Szkoła Rzemiosła - to miejsce, gdzie można aktywnie uczestniczyć w warsztatach ginących zawodów. W pochodzącej z początku XX wieku szkole w Uhercach Mineralnych można samodzielnie utoczyć garnek, własnoręcznie napisać pozdrowienia według zasad przedwojennej kaligrafii, a ponadto nauczyć się wypiekać tradycyjne proziaki w wiejskim piecu;
- Uherce Mineralne – Bieszczadzkie Drezyny Rowerowe - Wypożyczalnia drezyn rowerowych w Uhercach Mineralnych należy do największych w Europie. Z Uherzec drezyną można udać się w podróż czterema trasami, natomiast jedną trasą ze stacji w Ustrzykach Dolnych. Umocnienia Linii Mołotowa, bobrze żeremia czy tunel kolejowy Kostrzyń to tylko niektóre z atrakcji mijanych na poszczególnych szlakach.

Imprezy:

- **Jarmark Ikon – Sanok (6-7 sierpnia 2022 r.)** – rynek miejski i starówka, org. Urząd Miasta Sanoka, 3 weekend sierpnia, jarmark ikon oraz rzemiosła górskiego. W tym również sery, potrawy z serem, wyroby z wełny itp. Muzyka związana z regionem (Karpatami) grana na: rogach ulic, rynku, dziedzińcu zamku oraz muzyka liturgiczna w kościele i w cerkwi;
- **Festiwal Karpaty Zakłęte w Drewnie (14 VIII 2022 r.)** – Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku.

Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarnym Podkarpackie Smaki: w Sanoku (Karczma Jadło Karpackie, Restauracja NoBo, Restauracja Proziakownia) i w Lesku (Hotel Restauracja Szelców, Kawiarnia-Cukiernia „Słodki Domek”).

8. Tam gdzie nogi poniosą – Tarnica i źródła Sanu – 3 dni

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka aktywna – górską pieszo, turystyka przyrodnicza, turystyka krajoznawcza

Czas: pakiet trzydniowy

Sposób przemieszczania się: pieszo, autokar lub bus,

Odbiorca: młodzież

Poziom trudności: pakiet dla średniozaawansowanych/ zaawansowanych (Tarnica)

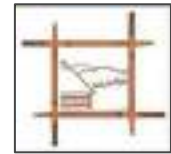
Co wchodzi w skład pakietu:

Dzień pierwszy: wycieczka górską:

- Wołosate – Tarnica (1346 m n.p.m.) – Szeroki Wierch – Ustrzyki Górne (lub inna trasa w zależności od możliwości grupy, długości dnia i warunków atmosferycznych);
- w czasie wycieczek warto odwiedzić okolice nieistniejącej wsi Brzegi Górne, gdzie prowadzony jest wypas kulturowy i funkcjonuje bacówka.

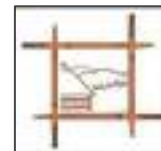
Źródło: UMWP, fot. K. Zajczkowski

Źródło: fot. A. Krzykwa

Dzień drugi:

- zajęcia edukacyjne w oparciu o ofertę Bieszczadzkiego Parku Narodowego realizowane w Terenowej Stacji Edukacji Ekologicznej w Suchych Rzekach lub w Terenowej Stacji Edukacji Ekologicznej w Wołosatem;
- wycieczka do „krainy dolin” do miejscowości Krywe;
- ognisko z poczęstunkiem.

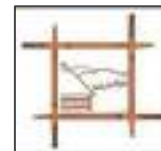
Źródło: UMWP, fot. K. Zajęczkowski

Dzień trzeci: wycieczka w bieszczadzkie doliny – tzw. „krajina dolin” np. na jednej z poniższych ścieżek przyrodniczych, w zależności od pory roku, pogody, kondycji i zaawansowania grupy:

- ścieżka przyrodniczo-historyczna „W dolinie górnego Sanu”;
- ścieżka przyrodniczo-historyczna „Tarnawa Niżna – Dźwiniacz Górny”.

Opis miejsc i obiektów:

- Bieszczadzki Park Narodowy – został utworzony w 1973 r., jest obecnie największym górskim parkiem narodowym i trzecim co do wielkości w Polsce. Celem ochrony realizowanej na terenie parku jest zachowanie: rozległych lasów karpaccich, będących ostoją wielu rzadkich gatunków dzikich zwierząt, unikatowego układu pięter roślinności z połoninami oraz **malowniczych terenów po dawnych wsiach, zwanych „krajina dolin”**. Park jest centralną częścią Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”, w skład których wchodzi obszary chronione na terenie Polski, Słowacji i Ukrainy. Symbolem parku jest ryś;
- **Brzegi Górne (Berehy Górne) – nieistniejąca wieś w dolinie Prowczy. Przy szlaku na Połoninę Caryńską można zobaczyć interesujący dawny cmentarz greckokatolicki. Obecnie w okolicy prowadzony jest wypas kulturowy owiec i znajduje się bacówka;**
- **Krywe – dawna wieś w dolinie Sanu, wysiedlona i zniszczona po 1945 r. Była lokowana w XVI w. na prawie wołoskim. Znajdują się tam ruiny murowanej cerkwi**

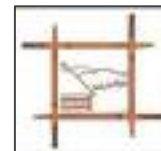

z **XIX w.** W rejonie miejscowości utworzono rezerwat krajobrazowy „Krywe” ze stanowiskami węża Eskulapa;

- ścieżka przyrodniczo-historyczna „W dolinie górnego Sanu” – ścieżka została wyznakowana na terenie rozległej i wyludnionej doliny Sanu. Biegnie poza szlakami turystycznymi i prowadzi do źródeł Sanu w rejonie Przełęczy Użockiej na granicy polsko-ukraińskiej. Jednym z bardziej interesujących obiektów przy ścieżce jest grób hr. Klary i Franciszka Stroińskich. Symbolem ścieżki jest bóbr;
- Tarnica (1346 m n.p.m.) - najwyższy szczyt Bieszczadów Zachodnich, Bieszczadzkiego Parku Narodowego i województwa podkarpackiego, wznoszący się na krańcu pasma połonin, w grupie tzw. gniazda Tarnicy i Halicza, doskonały punkt widokowy.

Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarnym Podkarpackie Smaki: **Ustrzyki Górne (Zajazd Pod Caryńską)**, Wetlina (Karczma Chata Wędrowca), Smolnik (Karczma Wilcza Jama).

9. Bieszczady znane i mniej znane – 3 dni

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka aktywna – piesza i rowerowa, turystyka krajoznawcza

Czas: pakiet trzydniowy

Sposób przemieszczania się: pieszo, rower, Bieszczadzka Kolejka Leśna, autokar lub bus,

Odbiorca: seniorzy, rodziny, młodzież,

Poziom trudności: pakiet dla średniozaawansowanych

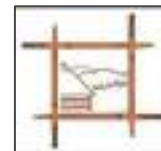
Co wchodzi w skład pakietu:

Dzień pierwszy:

- wycieczka piesza na trasie: Bukowiec – Korbania (894 m n.p.m.) (wieża widokowa) – Przełęcz Hyrcza – Łopienka – Polanki (dolina Solinki);
- opcjonalnie możliwość wycieczki do rezerwatu Sine Wiry.

Źródło: UMWP, fot. K. Zajczkowski

Dzień drugi:

- przejazd Bieszczadzką Kolejką Leśną;
- wizyta w bacówce – degustacja serów;
- spacer do rezerwatu „Zwierzło” – Jeziorka Duszatyńskie.

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

Dzień trzeci (dwa warianty w zależności od zaawansowania grupy):

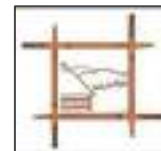
- wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem obiektów na trasie na trasie: Baligród – Bystre – Rabe – Huczvice – Sukowate – Kalnica – Kiełczawa – Roztoki Dolne – Mchawa – Baligród (ok. 25 km);
- wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem obiektów na trasie: Baligród – Bystre - Kołonice – Rabe - Huczvice – Sukowate – Kalnica – Kiełczawa – Roztoki Dolne – Mchawa – Baligród (ok. 36 – 40 km).

Źródło: UMWP, fot. T. Poźniak

Opis miejsc i obiektów:

- **Baligród** – dawne miasteczko założone w XVII w. z oryginalnym układem urbanistycznym, **cerkiew parafialna** pw. Zaśnięcia Matki Bożej z XIX w., pomnik mieszkańców miasta zamordowanych przez UPA, cmentarz żydowski, cmentarz wojenny;
- **Bukowiec k. Terki** – wieś lokowana na prawie wołoskim, obecnie znajduje się tu **interesujące gospodarstwo agroturystyczne, w którym z mleka krów rasy Simental wyrabiane są sery podpuszczkowe m.in. z czarnuszką, kozieradką, śliwką i papryką. Organizowane są tam również warsztaty serowarskie;**
- Jezioro Bobrowe – znajduje się między terenami nieistniejących obecnie wsi Huczvice i Sukowate. Jest to sztuczny zbiornik, który został zasiedlony przez bobry. Wybudowano tam taras widokowy;
- Kalnica k. Baligrodu – w latach 1836-1839 dzierżawcą i administratorem miejscowych dóbr był Wincenty Pol – geograf i poeta, pierwszy profesor geografii na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie w pierwszej na ziemiach polskich, a drugiej na świecie Katedrze Geografii;
- **Łopienka** – **nieistniejąca obecnie wieś u podnóża Łopiennika. W XIX w. była największym ośrodkiem kultu maryjnego w Bieszczadach. Odnowiona, malowniczo położona cerkiew;**
- Łysy Wierch (Manyłowa) – cmentarz wojenny w miejscu przeprowadzenia unikatowej akcji minerskiej w 1915 r. Mina zniszczyła silnie umocnioną pozycję Rosjan;

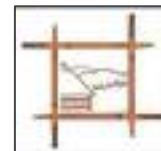

- Rabe k. Baligrodu – rezerwat „Gołoborze”, kapliczka nad cudownym źródłem, kamieniołom ze ścieżką przyrodniczo-geologiczną;
- Rezerwat Sine Wiry – rezerwat krajobrazowy na terenach dawnych wsi Łuh i Zawój. Najbardziej atrakcyjny jest przełom Wetliny przebijającej się przez liczne progi skalne;
- Rezerwat Zwieżło (Jeziorka Duszałyńskie) – największe w polskich Karpatach osuwisko pod względem przemieszczonego materiału. Powstało w 1907 r., kiedy fragment zbocza Chryszczatej runął w dolinę Olchowego. Skały zatarasowały koryto potoku, powodując spiętrzenie wody i powstanie jeziorek;
- **Roztoki Dolne – drewniana cerkiew filialna** pw. św. Michała Archanioła z XIX w.

Imprezy:

- Majdan k. Cisnej - Schronisko Aniołów (13-14 sierpnia 2022 r.);
- Cisna – Festiwal Natchnieni Bieszczadem (19-20 sierpnia 2022 r.).

Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarnym Podkarpackie Smaki: Cisna (Karczma Karnasów), Dołżyca (Restauracja Hotelu Solny), Lesko (Hotel Restauracja Szalców, Kawiarnia-Cukiernia „Słodki Domek”), Polańczyk (Oberża Zakapior, Restauracja Pod Żaglami Hotelu Skalny).

10. Na bieszczadzkich kresach – 3 dni

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka krajoznawcza

Czas: pakiet trzydniowy

Sposób przemieszczania się: samochód lub autokar, pieszo

Odbiorca: seniorzy, rodziny, młodzież

Poziom trudności: łatwy

Co wchodzi w skład pakietu:

Dzień pierwszy:

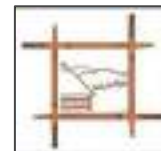
- Ustrzyki Dolne – Muzeum Bieszczadzkiego Parku Narodowego;
- Równia – cerkiew;
- Lutowiska – punkt widokowy, Ekomuzeum „Trzy Kultury”;
- Ustrzyki Dolne – Muzeum Młynarstwa i Wsi – zwiedzanie i degustacja potraw.

Źródło: UMWP, fot. K. Zajczkowski

Dzień drugi:

- ścieżka przyrodniczo-historyczna Tarnawa Niżna – Dźwiniacz;

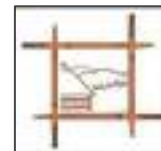
- Muczne – wieża widokowa na Jeleniowatym;
- Stuposiany – zagroda pokazowa żubrów;
- Smolnik nad Sanem – cerkiew wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Źródło: UMWP, fot. T. Poźniak

Dzień trzeci:

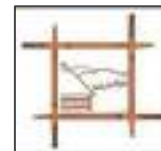
- zwiedzanie zapory w Solinie;
- rejs statkiem wycieczkowym po Jeziorze Solińskim;
- przejazd koleją gondolową w Solinie;
- spacer po zaporze w Solinie.

Źródło: UMWP, fot. K. Zajczkowski

Opis miejsc i obiektów:

- Bieszczadzki Park Narodowy – został utworzony w 1973 r., jest obecnie największym górskim parkiem narodowym i trzecim co do wielkości w Polsce. Celem ochrony realizowanej na terenie parku jest zachowanie: rozległych lasów karpaccich, będących ostoją wielu rzadkich gatunków dzikich zwierząt, **unikatowego układu pięter roślinności z połoninami oraz malowniczych terenów po dawnych wsiach, zwanych „kraią dolin”**. Park jest centralną częścią Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”, w skład których wchodzi obszary chronione na terenie Polski, Słowacji i Ukrainy. Symbolem parku jest ryś;
- **Lutowiska – wieś lokowana na prawie wołoskim w XVI w.** Siedziba największej gminy w Polsce o najmniejszym zaludnieniu. W XIX w. organizowano tu słynne targi wołami. W latach 60 XX wieku kręcono tu ujęcia do filmu „Pan Wołodyjowski”. Utworzono tu interesujące **Ekomuzeum „Trzy Kultury”**. Jest to 13-kilometrowa ścieżka historyczno-przyrodnicza, na której można odwiedzić m.in. kirkut, ruiny synagogi, starą szkołę żydowską, **cerkwisko** i cmentarz greckokatolicki, stare bojkowskie chaty - chyże, neogotycki kościół św. Stanisława Biskupa, miejsce gdzie kręcono zdjęcia do filmu „Pan Wołodyjowski” oraz kilka punktów widokowych z tablicami informującymi o bieszczadzkiej faunie i florze;
- Muczne – najmłodsza wieś w dolinie górnego Sanu. Na grzbiecie Jeleniowatego niedaleko Mucznego istniała gajówka o nazwie Brenzberg. W roku 1944 UPA zamordowała w niej 74 Polaków, ukrywających się przed represjami. Na grzbiecie Jeleniowatego wybudowano wieżę widokową. Ma ona 31 metrów wysokości i prowadzi na nią ponad 170 schodów. Widać z niej m.in. Muczne, Tarnawę Niżną,

Sokoliki (cerkiew), Dwerniczek czy Lutowiska. Jest to obecnie największa tego typu budowla w Bieszczadach;

- **Równia – znajduje się tu jedna z najpiękniejszych w polskich Bieszczadach cerkwi z XVIII w. pw. Opieki Matki Bożej;**
- **Smolnik nad Sanem – drewniana cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła z XVIII w. Jest to jedna z dwóch zachowanych w Polsce cerkwi typu bojkowskiego, druga znajduje się w skansenie w Sanoku. Wraz z grupą innych cerkwi w Polsce i na Ukrainie, w 2013 r. została wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO;**
- Solina – znajduje się tu zaporą, która piętrzy wody Sanu i Solinki, tworząc największy pod względem objętości zbiornik zaporowy w Polsce, w 2022 roku oddano do użytku nową atrakcję – kolej gondolową na górę Jawor o długości 1,5 kilometra, skąd można podziwiać wspaniałą panoramę;
- Stuposiany – przy drodze ze Stuposian do Mucznego zbudowana została zagroda pokazowa żubrów. Turyści mogą oglądać te zwierzęta na 10 hektarowej powierzchni ze specjalnie wybudowanych tarasów widokowych;
- ścieżka przyrodniczo-historyczna Tarnawa Niżna – Dźwiniacz – jest to łatwa i malownicza trasa której atutem jest zarówno miejscowa flora i fauna, piękne krajobrazy, jak i interesujący kontekst historyczny;
- Ustrzyki Dolne – znajduje się tu m.in. Muzeum Przyrodnicze i Ośrodek Edukacji Ekologicznej Bieszczadzkiego Parku Narodowego oraz jedyne w Polsce Muzeum Młynarstwa i Wsi z kompletnym wyposażeniem. Znajduje się tam obecnie również karczma w której można degustować potrawy lub wziąć udział w warsztatach kulinarnych. Organizowane jest tu „Święto Chleba – od ziarenka do bochenka”.

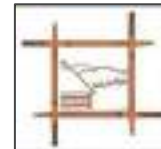
Imprezy:

- **Ustrzyki Dolne – „Święto Chleba – od ziarenka do bochenka” (5-6 sierpnia 2022 r.);**
- **Zatwarnica - Kiermasz Bojkowski (7 VIII 2022 r.).**

Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarnym Podkarpackie Smaki: Ustrzyki Dolne (Karczma we Młynie), Łodyna (Gościniec Dębowa Gazdówka), Smolnik (Karczma Wilcza Jama).

Inne obiekty kulinarne warte odwiedzenia: **Czarna (Czatownia Bisto Cafe).**

11. Bieszczadzkie klimaty – 7 dni

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka krajoznawcza, turystyka aktywna – górską pieszą, rowerową, wodną (pontony)

Czas: pakiet tygodniowy

Sposób przemieszczania się: samochód lub autokar, pieszo, ponton, dreźny, rower

Odbiorca: seniorzy, rodziny, młodzież

Poziom trudności: pakiet dla średniozaawansowanych

Co wchodzi w skład pakietu:

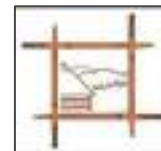
Dzień pierwszy: spływ pontonami na Sanie, degustacja lokalnych potraw, zwiedzanie Muzeum Historycznego w Sanoku znajdującego się na Szlaku Ikon.

Źródło: UMWP, fot. M. Bosek

Dzień drugi: zwiedzanie Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, wycieczka do ruin zamku na górze Sobień, Bezmiechowa Górna – ośrodek szybowcowy, ruiny klasztoru w Zagórzcu.

Dzień trzeci - wycieczka górską:

- Przełęcz Wyżniańska (855 m n.p.m.) – Mała Rawka (1272 m n.p.m.) – Wielka Rawka (1307 m n.p.m.) – Krzemieniec (1221 m n.p.m.) – Ustrzyki Górne;
- w czasie wycieczek warto odwiedzić okolice nieistniejącej wsi Brzegi Górne, gdzie prowadzony jest wypas kulturowy i funkcjonuje bacówka.

Dzień czwarty - wycieczka w bieszczadzkie doliny – tzw. „kraina dolin”: ścieżka przyrodniczo-historyczna „W dolinie górnego Sanu”.

Dzień piąty (dwa warianty w zależności od zaawansowania grupy):

- wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem obiektów na trasie: Baligród – Bystre – Rabe – Huczvice – Sukowate – Kalnica – Kiełczawa – Roztoki Dolne – Mchawa – Baligród (ok. 25 km);
- wycieczka rowerowa połączona ze zwiedzaniem obiektów na trasie: Baligród – Bystre – Kołonicze – Rabe – Huczvice – Sukowate – Kalnica – Kiełczawa – Roztoki Dolne – Mchawa – Baligród (ok. 36 – 40 km).

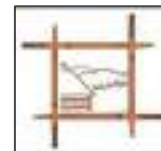
Źródło: UMWP, fot. T. Poźniak

Dzień szósty:

- wycieczka piesza na trasie: Bukowiec – Korbania (894 m n.p.m.) – Przełęcz Hycza – Łopienka (wieża widokowa) – Polanki (dolina Solinki);
- opcjonalnie możliwość wycieczki do rezerwatu Sine Wiry.

Dzień siódmy:

- Ustrzyki Dolne – Muzeum Bieszczadzkiego Parku Narodowego;
- Równia – cerkiew;

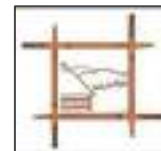
- Lutowiska – punkt widokowy, Ekomuzeum „Trzy Kultury”;
- Ustrzyki Dolne – Muzeum Młynarstwa i Wsi – zwiedzanie i degustacja potraw.

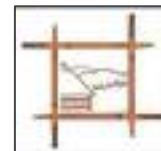
Źródło: UMWP, fot. K. Zajczkowski

Opis miejsc i obiektów:

- **Baligród** – dawne miasteczko założone w XVII w. z oryginalnym układem urbanistycznym, **cerkiew parafialna** pw. Zaśnięcia Matki Bożej z XIX w., pomnik mieszkańców miasta zamordowanych przez UPA, cmentarz żydowski, cmentarz wojenny;
- Bezmiechowa Górna – w okresie II Rzeczypospolitej utworzono tam ośrodek szybowcowy i szkołę szybowcową Aeroklubu Lwowskiego, gdzie ustanowiono kilka rekordów lotniczych. Obecnie jest to Akademicki Ośrodek Szybowcowy Politechniki rzeszowskiej im. Tadeusza Góry;
- Bieszczadzki Park Narodowy – został utworzony w 1973 r., jest obecnie największym górskim parkiem narodowym i trzecim co do wielkości w Polsce. Celem ochrony realizowanej na terenie parku jest zachowanie: rozległych lasów karpackich, będących ostoją wielu rzadkich gatunków dzikich zwierząt, **unikatowego układu pięter roślinności z połoninami oraz malowniczych terenów po dawnych wsiach, zwanych „kraią dolin”**. Park jest centralną częścią Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”, w skład których wchodzi obszary chronione na terenie Polski, Słowacji i Ukrainy. Symbolem parku jest ryś;
- **Brzegi Górne (Berehy Górne) – nieistniejąca wieś w dolinie Prowczy. Przy szlaku na Połoninę Caryńską można zobaczyć interesujący dawny cmentarz greckokatolicki. Obecnie w okolicy prowadzony jest wypas kulturowy owiec i znajduje się bacówka;**

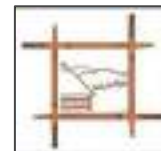

- **Bukowiec k. Terki – wieś lokowana na prawie wołoskim, obecnie znajduje się tu interesujące gospodarstwo agroturystyczne, w którym z mleka krów rasy Simental wyrabiane są sery podpuszczkowe m.in. z czarnuszką, kozieradką, śliwką i papryką. Organizowane są tam również warsztaty serowarskie;**
- Jezioro Bobrowe – znajduje się między terenami nieistniejących obecnie wsi Huczvice i Sukowate. Jest to sztuczny zbiornik, który został zasiedlony przez bobry. Wybudowano tam taras widokowy;
- Kalnica k. Baligrodu – w latach 1836-1839 dzierżawcą i administratorem miejscowych dóbr był Wincenty Pol – geograf i poeta, pierwszy profesor geografii na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie w pierwszej na ziemiach polskich a drugiej na świecie Katedrze Geografii;
- **Lutowiska – wieś lokowana na prawie wołoskim w XVI w.** Siedziba największej gminy w Polsce o najmniejszym zaludnieniu. W XIX w. organizowano tu słynne targi wołami. W latach 60 XX wieku kręcono tu ujęcia do filmu Pan Wołodyjowski. Utworzono tu interesujące **Ekomuzeum „Trzy Kultury”**. Jest to 13-kilometrowa ścieżka historyczno-przyrodnicza, na której można odwiedzić m.in. kirkut, ruiny synagogi, starą szkołę żydowską, **cerkwisko** i cmentarz greckokatolicki, stare bojkowskie chaty - chyże, neogotycki kościół św. Stanisława Biskupa, miejsce gdzie kręcono zdjęcia do filmu „Pan Wołodyjowski” oraz kilka punktów widokowych z tablicami informującymi o bieszczadzkiej faunie i florze;
- **Łopienka – nieistniejąca obecnie wieś u podnóża Łopiennika. W XIX w. była największym ośrodkiem kultu maryjnego w Bieszczadach. Odnowiona, malowniczo położona cerkiew;**
- Łysy Wierch (Manyłowa) – cmentarz wojenny w miejscu przeprowadzenia unikatowej akcji minerskiej w 1915 r. Mina zniszczyła silnie umocnioną pozycję Rosjan;
- Muczne – najmłodsza wieś w dolinie górnego Sanu. Na grzbiecie Jeleniowatego niedaleko Mucznego istniała gajówka o nazwie Brenzberg. W roku 1944 UPA zamordowała w niej 74 Polaków, ukrywających się przed represjami. Na grzbiecie Jeleniowatego wybudowano wieżę widokową. Ma ona 31 metrów wysokości i prowadzi na nią ponad 170 schodów. Widać z niej m.in. Muczne, Tarnawę Niżną, Sokoliki (cerkiew), Dwerniczek czy Lutowiska. Jest to obecnie największa tego typu budowla w Bieszczadach;
- Rabe k. Baligrodu – rezerwat „Gołoborze”, kapliczka nad cudownym źródłem, kamieniołom ze ścieżką przyrodniczo-geologiczną;
- Rezerwat Sine Wiry – rezerwat krajobrazowy na terenach dawnych wsi Łuh i Zawój. Najbardziej atrakcyjny jest przełom Wetliny przebijającej się przez liczne progi skalne,
- **Roztoki Dolne – drewniana cerkiew filialna** pw. św. Michała Archanioła z XIX w.;
- **Równia – znajduje się tu jedna z najpiękniejszych w polskich Bieszczadach cerkwi z XVIII w. pw. Opieki Matki Bożej;**
- San – jest najważniejszą rzeką Bieszczadów i największym karpackim dopływem Wisły. Ma swoje źródła w rejonie przetęczy Użockiej, a w górnym odcinku jest rzeką

graniczną między Polską a Ukrainą. Wody Sanu zostały spiętrzone zaporami tworząc Jezioro Solińskie i Jezioro Myczkowskie;

- **Sanok – Muzeum Budownictwa Ludowego** – na 38 ha powierzchni, w naturalnych formach ukształtowania terenu wyeksponowano ponad 120 obiektów drewnianych, charakterystycznych dla poszczególnych krain etnograficznych na obszarze południowo-wschodniej Polski, w tym Bojkowszczyzny i Łemkowszczyzny. Jest to największy w Polsce i jeden z największych w Europie tego typu obiektów;
- **Sanok – Muzeum Historyczne** – znajduje się w murach dawnego zamku. **Muzeum jest znane z największej i jednej z najcenniejszych w Polsce kolekcji ikon** oraz z Galerii Zdzisława Beksińskiego. Zrekonstruowano tu również warszawską pracownię artysty. Ponadto znajdują się tu m.in. zbiory ceramiki pokuckiej i militariów;
- **Sanok** – to główny ośrodek przemysłowy, handlowy i węzeł komunikacyjny regionu. Już od IX wieku istniał tu gród, a najstarsza wzmianka o Sanoku pochodzi z 1150 r. Zachował się średniowieczny układ urbanistyczny i wiele cennych zabytków, w tym m.in. **murowana cerkiew pw. Trójcy Św. z XVIII w, obecnie prawosławna cerkiew katedralna dla diecezji przemysko-nowosądeckiej**. Cenne zbiory zgromadzono w Muzeum Historycznym oraz w Muzeum Budownictwa Ludowego ;
- **Smolnik nad Sanem – drewniana cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archaniola z XVIII w. Jest to jedna z dwóch zachowanych w Polsce cerkwi typu bojkowskiego, druga znajduje się w skansenie w Sanoku. Wraz z grupą innych cerkwi w Polsce i na Ukrainie, w 2013 r. została wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO;**
- **Sobień** – góra nad Sanem, na szczycie której znajduje się ruina zamku z XIV w. Aż do XVI w. zamek był centrum dóbr Kmitów. Obecnie znajduje się wspaniały punkt widokowy na dolinę Sanu. U podnóża góry wysadzony sowiecki schron bojowy, element tzw. Linii Mołotowa;
- **Stuposiany** – przy drodze ze Stuposian do Mucznego zbudowana została zagroda pokazowa żubrów. Turyści mogą oglądać te zwierzęta na 10 hektarowej powierzchni ze specjalnie wybudowanych tarasów widokowych;
- **Szlak Ikon** – znajduje się w dolinie Sanu, prowadzi z Sanoka do jednej z najpiękniejszych drewnianych cerkwi w Polsce (w Uluczu). Łączna długość szlaku wynosi 70 km. Na szlaku znajdują się cerkwie i muzea. Można go pokonywać pieszo, konno, rowerem oraz płynąc doliną Sanu.
- ścieżka przyrodnicza „Ustrzyki Górne - Wołosate” – ścieżka została wyznakowana doliną potoku Wołosatka. Biegnie poza szlakami turystycznymi, z Ustrzyk Górnych do torfowiska „Wołosate”. Symbolem ścieżki jest salamandra plamista;
- ścieżka przyrodniczo-historyczna „W dolinie górnego Sanu” – ścieżka została wyznakowana na terenie rozległej i wyludnionej doliny Sanu. Biegnie poza szlakami turystycznymi i prowadzi do źródeł Sanu w rejonie Przełęczy Użockiej na granicy polsko-ukraińskiej. Jednym z bardziej interesujących obiektów przy ścieżce jest grób hr. Klary i Franciszka Stroińskich. Symbolem ścieżki jest bóbr;

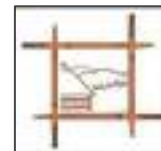

- ścieżka przyrodniczo-historyczna „Tarnawa Niżna – Dźwiniacz” – jest to łatwa i malownicza trasa, której atutem jest zarówno miejscowa flora i fauna, piękne krajobrazy, jak i interesujący kontekst historyczny;
- Tarnica (1346 m n.p.m.) - najwyższy szczyt Bieszczadów Zachodnich, Bieszczadzkiego Parku Narodowego i województwa podkarpackiego, wznoszący się na krańcu pasma połonin, w grupie tzw. gniazda Tarnicy i Halicza, doskonały punkt widokowy;
- **Ustrzyki Dolne** – znajduje się tu m.in. **Muzeum Przyrodnicze i Ośrodek Edukacji Ekologicznej Bieszczadzkiego Parku Narodowego** oraz jedyne w Polsce Muzeum Młynarstwa i Wsi z kompletnym wyposażeniem. Znajduje się tam obecnie również karczma w której można degustować potrawy lub wziąć udział w warsztatach kulinarnych. Organizowane jest tu „**Święto Chleba – od ziarenka do bochenka**”;
- Zagórz – znajdują się tu malownicze ruiny kościoła i klasztoru karmelitów bosych z XVIII w., w tym m.in.: foresteria (budynek dla gości), szpital (pomieszczenie dla weteranów wojskowych), mur obronny. Znajduje się tam doskonały punkt widokowy. Obecnie obok ruin klasztoru funkcjonuje Centrum Kultury Foresterium, a w nim restauracja, sala kinowa, wernisaże, wystawy, koncerty.

Imprezy:

- Cisna – Festiwal Natchnieni Bieszczadem (19-20 sierpnia 2022 r.);
- Majdan k. Cisnej - Schronisko Aniołów (13-14 sierpnia 2022 r.);
- **Zatwarnica - Kiermasz Bojkowski (7 VIII 2022 r.);**
- **Sanok - Jarmark Ikon (6-7 sierpnia 2022 r.)** – rynek miejski i starówka, org. Urząd Miasta Sanoka, 3 weekend sierpnia, jarmark ikon oraz rzemiosła górskiego. W tym również sery, potrawy z serem, wyroby z wełny itp. Muzyka związana z regionem (Karpatami) grana na: rogach ulic, rynku, dziedzińcu zamku oraz muzyka liturgiczna w kościele i w cerkwi;
- **Ustrzyki Dolne – „Święto Chleba – od ziarenka do bochenka” (5-6 sierpnia 2022 r.).**

Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarnym Podkarpackie Smaki: w Sanoku (Karczma Jadło Karpackie, Restauracja NoBo, Restauracja Proziakownia) i w Lesku (Hotel Restauracja Szalców, Kawiarnia-Cukiernia „Słodki Domek”), Ustrzyki Górne (Zajazd Pod Caryńską), Wetlina (Karczma Chata Wędrowca), Cisna (Karczma Karnasów), Dołżyca (Restauracja Hotelu Solny), Ustrzyki Dolne (Karczma we Młynie), Łodyna (Gościniec Dębowa Gazdówka), Smolnik (Karczma Wilcza Jama), Polańczyk (Oberża Zakapior, Restauracja Pod Żaglami Hotelu Skalny).

12. Rajd skiturowy od schroniska do schroniska – 4 dni

Wyeksponowano te elementy pakietu atrakcji, które w największym stopniu nawiązują do Szlaku Kultury Wołoskiej

Rodzaj pakietu: turystyka górską narciarską, turystyka krajoznawcza, turystyka przyrodnicza

Czas: pakiet czterodniowy

Sposób przemieszczania się: na nartach skiturowych, autokar lub bus,

Odbiorca: grupy znajomych, głównie osoby w przedziale wiekowym 30 – 60 lat, rodziny z dziećmi,

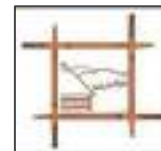
Poziom trudności: pakiet dla osób umiejących jeździć przynajmniej na nartach zjazdowych, różne stopnie trudności.

Jedyna taka oferta w Bieszczadach! Proponujemy Wam przejście na nartach skiturowych od schroniska do schroniska. 3 noclegi – każdy w innym miejscu z niepowtarzalnym karpackim klimatem. Wiezorami czekają nas długie rozmowy o Bieszczadach i o skiturach oczywiście... W trakcie przejść instruktorzy z bogatym doświadczeniem zawodniczym zadbają o waszą technikę.

Co wchodzi w skład pakietu:

Dzień pierwszy:

- zakwaterowanie w schronisku „Pod Wysoką Połoniną”;
- dobrane sprzętu narciarskiego w wypożyczalni dla osób, nie posiadających własnego;
- spotkanie informacyjne, omówienie trasy, zasad bezpiecznego poruszania się, warunki pogodowe, inne.

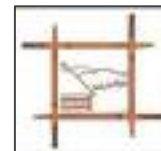

Źródło: fot. E. Słoboda

Dzień drugi:

- wycieczka skiturowa trasą: Wetlina - Rabia Skała (1199 m) - Wielka Rawka (1304 m) - Mała Rawka (1271 m) - schronisko „Pod Małą Rawką”;
- nocleg w Bacówce Pod Małą Rawką;
- Mała Rawka to obecnie najbardziej rozpoznawalna i najczęściej uczęszczana trasa skiturowa w Bieszczadach.

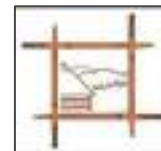

Źródło: fot. E. Słoboda

Dzień trzeci:

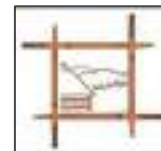
- wycieczka skiturowa trasą: Schronisko „Bacówka pod Małą Rawką” - Wielka Rawka (1304 m) - Ustrzyki Górne - Połonina Caryńska (1230 m) - schronisko „Koliba” na Przysłupiu Caryńskim;
- zakwaterowanie w Kolibie.

Źródło: fot. A. Krzykwa

Dzień czwarty:

- wycieczka skiturowa trasą: schronisko „Koliba” - Połonina Caryńska (1236 m) – zjazd do Brzegów Górnych - Połonina Wetlińska (1255 m) - przełęcz Orłowicza – Wetlina;
- transport do schroniska „Pod Wysoką Połoniną”, tu zakończenie rajdu.

Opis miejsc i obiektów:

- Bieszczadzki Park Narodowy – został utworzony w 1973 r., jest obecnie największym górskim parkiem narodowym i trzecim co do wielkości w Polsce. Celem ochrony realizowanej na terenie parku jest zachowanie: rozległych lasów karpackich, będących ostoją wielu rzadkich gatunków dzikich zwierząt, **unikatowego układu pięter roślinności z połoninami oraz malowniczych terenów po dawnych wsiach, zwanych „kraią dolin”**. Park jest centralną częścią Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”, w skład których wchodzi obszary chronione na terenie Polski, Słowacji i Ukrainy. Symbolem parku jest ryś;
- **Brzegi Górne (Berehy Górne) – nieistniejąca wieś w dolinie Prowczy. Przy szlaku na Połonę Caryńską można zobaczyć interesujący dawny cmentarz greckokatolicki. Obecnie w okolicy prowadzony jest wypas kulturowy owiec i znajduje się bacówka;**

Gdzie zjeść na Szlaku Kulinarnym Podkarpackie Smaki: **Ustrzyki Górne (Zajazd Pod Caryńską)**.